

JESPER SVENBRO

NATTLIGT SYMPOSITION,
SÖLVEGATAN 2

DIKTER

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

I

FARMAKEIA

Oreithyia

Även om vinduppgift från Kap Artemision saknas
för den dag som skrivit in dess namn i Greklands historia
är det ställt utom tvivel att athenarnas insats
blev en triumf för den antika meteorologin
som här på det högre krigsspelets område
föregriper vår epoks s.k. ”frontteori”:
bakom den stiltroget rasande Nordanvinden
som oemotståndligt slår perserflottan i spillror
– och därmed gör mer än vad man förväntar sig av en svärson
tillkallad som bundsförvant i en stund av panik –
döljer sig ingenting annat än en avancerande kallfront.
Under tiden fortgår persernas trupprörelser till lands
och inte ens Thermopyle kan hindra deras framstöt mot söder.
Men knappt har athenarna efter orkanen fått andrum
förrän de tar sig för att resa ett altare
och med detta betyga sin grundmurade förtröstan
på luftrörelsens säreget frälsande kraft;
samtidigt stärks givetvis deras tilltro till traditionen
som från släktled till släktled fortplantas
genom de gudomligt inspirerade andetag
som under århundraden utgjort dess livsluft.
Det är följaktligen i sin ordning att Simonides
till altarets invigning får i uppdrag att komponera
en på grekiskt sätt förändligad Hyllning till Nordanvinden:

han fattar uppdraget bokstavligt och låter gudens lungkapacitet
komma också dikten till godo när han där blåser liv
i en berättelse präglad av platsens mikroklimat:
vid Ilissos räddade Boreas en gång Oreithyia
som höll andan av rädsla för sin lekkamrat Farmakeia.
Nu räddar den gudomlige Läsaren en dikt vid namn "Oreithyia"
och för i ett hisnande luftdrag sin brud
till okänd ort i det oändliga lufthavet.

Simonides' Hyllning till Nordanvinden

Till invigningen av altaret vid Ilissos
fick Simonides uppdraget att skriva en körlyrisk dikt. Föreställ dig
den natursköna platsen vid vattendraget
rakt söder om stadsmuren. Kören av unga flickor
under ledning av diktaren, 64 år gammal. Diktaren, musikern,
koreografen. Den plats där Boreas
enligt legenden
rövade bort Oreithyia har valts till byggplats för altaret,
och därmed är Farmakeias roll given.
Hon hör hemma just här!
Hennes källa finns rakt nedanför klippan.
Hyllningen sjunges på stadsmurens läsida
med Akropolis svävande som ett fartyg i sommarhimlen.
Dess segel länsande moln!
Nordanvinden har svarat på Körens anrop, och himmelskeppet
har lossat sina förtöjningar. De unga flickorna
i färggranna mantlar. Saffransfärg,
rött, blått, grönt. Vitt och svart!
Hur mycket ögonskugga gick åt?
Arkaiskt leende är de så vackra
att jag efter två och halvt årtusende
får hjärtklappning. Simonides är lika mottaglig för deras fågring.
Deras fina vrister strax under mantelfällen.

I sin dans ska de utföra vissa figurer i retoriken,
t.ex. *perioden* kring själva altaret.
A-B-A. I mitt slut är min början. Deras starka sopranröster
där de tycks uppstigna ur den s.k. ”persergraven”
för att uppträda i vårt eget nu. De textar så tydligt i sången
att varje stavelse hörs. Mörkögda är de.
Som den mörkögda Farmakeia. Som den mörkögda Oreithyia.
Simonides införde både Ω (för det långa o:et i Oreithyia)
och Ξ (för Xerxes i stället för Kserkses) i det grekiska alfabetet,
nymodigheterna blev officiella i Euklides’ reform 405.
Simonides har noterat att platsens nymf Farmakeia
har ett namn som leder rakt in i hans egen föreställning om skriften,
detta botemedel-mot-glömskan, *fármakon*,
och säger att Farmakeia går i god för att dikten
om Boreas’ insats vid Artemision ska bevaras evinnerligt.
När rösterna tystnat ska man läsa det skrivna.
Så ska skriften göra det möjligt
att återuppväcka det talade ordet, avlivat genom skriften.
Samma dödliga skrift som är röstens enda
framtida möjlighet.
Farmakeia.

Ammianus Marcellinus

Grek från Antiokia var Ammianus Marcellinus
en äldre samtida till Augustinus.
Han skrev sitt historieverk på latin,
inte på sitt modersmål grekiska.
Av honom kände jag bara till en biografi över Alexander den store
för dess version av Alexandrias grundande.
Men nu visar det sig att han i sitt porträtt
av romerske kejsaren Julianus Avfällingen
i *Res gestae* XVI.5.8
till den grad insisterar på kejsarens förmåga att minnas
att han måste tillgripa jämförelsen
med bland andra Simonides,
minnesvirtuosen och mnemoteknikens uppfinnare,
tillika mannen bakom fyra bokstäver i Athens alfabet:
Ω, Η, Ξ, Ψ. Långt *o*, långt *e*, *ksi* och *psi*.
Så gott minne hade Julianus, menar han,
att han måste haft tillgång till samma *remedium* som diktaren,
vars legendomspunna minneskonst
tycktes förutsätta ett medicinskt preparat
som inmundigat i stora klunkar förbättrade
den drickandes minnesprestanda. Ett *remedium*.
På grekiska motsvarar latinets *remedium*
självfallet *fármakon*. Ammianus
har läst Simonides' dikt

om Boreas' insats vid Artemision,
och av den mytiska förhistorien fått intrycket
att minnesförmågan är proportionell
mot Simonides' intag av *fármakon*. Diktaren
måste ha druckit sig otörstig på sitt *fármakon*!
Om skrivkonsten eller Farmakeia
andas historikern inte ett ord.
Han har inte märkt diktens riskfyllda
metafor
utan fattar *fármakon* helt konkret. – Också Platon har läst dikten
och minns den i *Faidros*
men fast han i diktens anda förknippar källnymfens namn
med skriften-som-botemedel-mot-glömskan
låter han botemedlet nu bli sin egen motsats.
Skriften ett gift
som sätter minnet ur spel!
Han förknippar riktigt *Farmakeia* med *fármakon*.
Men inte som diktaren
skriften som dödar
med ordet som återföds.

Jag, Pausanias

Hur slaget vid Plataiai 479 f.Kr. hade sin givna plats
i det skrivna ordets historia skulle ta mig decennier
att fatta: hur grekernas överbefälhavare
spartanske regenten

Pausanias indirekt bekräftade Husserls

Logiska undersökningar

mot Derridas kritik

i *Rösten och fenomenet*. AIAI!

Först fakta i målet. Vi befinner oss på den breda beotiska slätten
söder om Thebe. Genom landskapet rinner en skinande flod
som delar trakten i en nordlig hälft och en sydlig.

Den persiska armén finns i norr (med sin bundsförvant Thebe), Pausanias
och den grekiska alliansen i söder.

Grekerna har av siaren Tisamenos fått beskedet

att de ska segra på villkor att de inte själva öppnar fientligheterna. Perserna
gör ständiga småattacker till häst

utan att stridskontakten utvecklas till ett regelrätt fältslag.

Spartanerna offrar till Artemis

för att på gängse sätt få klartecken från gudinnan.

Get efter get har slaktats.

De är bekransade och till synes

i feststämning

– deras aulosmusik låter som om den kom från en säckpipa!

Spartanerna offerar alltså till Artemis,
garanten för den regelmässiga
passagen från fred till krig,
och blir i denna stund ett lätt byte för de attackerande
persiska ryttarna
men förblir ritualenligt passiva.
Flera av dem har dödats,
Pausanias känner att det nu gått för långt och med blicken fästad
på Heratemplet inte långt från Plataiai
ber han till Hera,
varefter offret till Artemis äntligen
ger spartanerna tillåtelse
att sätta in sin motattack.
De ger inte motståndarna en chans.
Här står tungt beväpnade hoplitter
mot lättbeväpnade perser utan jämförbar träning.
Xerxes' överbefälhavare Mardonios stupar.
Av det enastående krigsbytet låter Pausanias göra en trefot av guld.
Simonides författar inskriften, på jonisk grekiska, i tredje person:

Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὄλεσε Μήδων
Παυσανίας Φοῖβῳ μνημ' ἀνέθηκε τόδε.*

Innan den graverades in
skrev Pausanias om den på sitt modersmål doriska
och modifierade den på ett sätt som senare
praktiskt taget
skulle kosta honom hans liv, – när den blev beviset
på att han gått över gränsen för vad en dödlig kan tillåta sig:

Ἑλλάνων ἀρχαγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὄλεσα Μήδων
Παυσανίας Φοῖβῳ μνημ' ἀνέθηκα τόδε.**

* Sedan grekernas ÖB, Pausanias, knäckt persernas härsmakt
vigde han denna skänk Foibos Apollon till tack.

** Sedan jag, grekernas ÖB, Pausanias, knäckt persernas härsmakt
vigde jag denna skänk Foibos Apollon till tack.

Spartanerna skrapade bort den och ersatte den
med en annan som i tredje person
gav namnet på de 31 grekiska stater
som kämpat mot perserna vid Plataiai
och slutligen fördrivit Xerxes' armé: spartanerna,
athenarna, korinthetaerna...

Jag, Pausanias tog mig för en gudomlighet
som för all framtid skulle bebo
min trefot i första person
men fick dyrt betala mitt högmod.
Derrida fann mitt språkbruk normalt.
Bara Husserl tycks ha förstått!